

Demokratik Eğitim Kurultayı

Eğitim Sen

EĞİTİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME KOMİSYONU RAPORU

Merkez Komisyonu

Başkan. Doç. Dr. Aysun Umay, H.Ü E.B.F.
Yrd. Doç. Dr Hülya Kelecioğlu, H.Ü E.B.F.

DEK Delegeleri

Mehmet Soycan, Çankırı
Niyazi Çamurcu, Isparta
Rıdvan Yüce, Çanakkale
Sakin Günel, İzmir-2
M.Emin Kaplan, Osmaniye
Reşat Kocavardar, İzmir-4
Bedrettin Demirci, Bartın
Temim Salmanoğlu, İskenderun
Sultan Akar, Ankara
Mehmet İpek, Muş
Cemal Candaş, İstanbul
Mehmet Aksoy, Adıyaman
Mustafa Akyol, Sivas
Birtan Saka, Eskişehir
Hasan Devran, Ankara-3
Muammer Çetinkaya (Edirne
Sait Güldoğan, Ankara 2 Nolu Şube
Arzu Gürül, Yozgat

Ankara 1998

GİRİŞ

Eğitimde ölçme ve değerlendirme gereksinimi "eğitim" kavramının kendisi kadar eskidir. Eğitim sürecini ve bu süreci etkileyen etmenleri doğru bir şekilde ölçmek, ulaşılan sonuçları isabetle değerlendirmek, beklenen bir hedefe ulaşıldığına ya da bu hedefe ulaşabilmek için daha çalışmak gerektiğine karar vermek ancak geçerli ve güvenilir ölçme sonuçları ile olanaklıdır.

Günümüzde, en tepedekinden en alt basamaklarda olanlara kadar eğitim kurumlarının tümünde ölçme ve değerlendirme konusunda çok önemli eksiklikler, hatta yanlışlıklar göze çarpmaktadır. Zaten demokratik olmayan bir eğitim sisteminde sağlıklı bir ölçme değerlendirme yapılması beklenemez. Kuşkusuz ölçme ve değerlendirme ancak eğitim sürecinin belli bir aşamasında programlar doğrultusunda sürdürülmekte olan eğitimin ve öğretimin ürünleri ortaya çıktığında yapılabilir ve eksikliklerinin giderilebilmesi, hataların düzeltilebilmesi programın içeriğine, öğretime, vb. pek çok şeye doğrudan bağlıdır. Örneğin; ezberci bir eğitim alışkanlığı içinde olan bir sistemin çıktılarının analiz, sentez gibi üst bilişsel sorularla yoklanması ya da öğretmeni tarafından yalnızca sunuş yoluyla öğretim yapılan öğrencilerin kendisine yöneltilen sorulara "yaratıcı yanıtlar" vermesinin beklenmesi haksızlık olur. Yine de ölçme ve değerlendirme ile ilgili sorunların "asıl olarak" kendisi dışındaki nedenlerden kaynaklandığını söylemek doğru olmaz. Eğitimde ölçme ve değerlendirmenin kendi doğasından kaynaklanan bazı önemli sıkıntılar da vardır. Özellikle eğitimin diğer alanlarına göre "teknik" bir işlem olması ve bu nedenle daha fazla "uzmanlık" gerektirmesi bu sıkıntıları arttırmaktadır.

Ölçme ve değerlendirme yapanın kendine özgü bilimsel olmayan yöntemler kullanması, eğitim sisteminde varolan temel sorunlar çözülmeden uygulanan merkezi seçme sınavları ve toplumdaki sosyoekonomik ve kültürel farklılıklar göz önüne alınmadan yapılan ölçme ve değerlendirme çalışmaları günümüzde karşılaşılan sorunların başında gelmektedir. Eğitim sisteminde ölçme ve değerlendirme ile ilgili bu gibi sorunlar, bunlara ilişkin çözüm önerileri ve talepler aşağıda tartışılmaktadır.

EĞİTİMDE ÖLÇME

Eğitimde ölçme, eğitim süreci sırasında kazandırılması hedeflenen davranışların ne ölçüde kazandırıldığını sembollerle (mümkünse sayı sembolleri ile) gösterme işlemidir.

Öğretmenlerin Yetiştirilmesi ve Hizmetiçi Eğitim Gereksiniminin Boyutları

Eğitimde ölçme hizmetiçi eğitim gereksiniminin en çok hissedildiği alanlardan biridir. Buna karşın halen düzenlenmekte olan hizmetiçi eğitim programlarında ölçme ve

değerlendirmeye yeterince ağırlık verilmemektedir.

Eğitimde ölçme genellikle yazılı yoklama, sözlü sınavlar ve testler ile yapılır. Her sınav türünün kendisine özgü üstünlükleri ve sakıncaları vardır. Bu nedenle, hangi sınav türünün kullanılacağına karar verilirken grubun nitelikleri, birim sayısı, konu alanı gibi değişkenler göz önünde bulundurulur. Böyle yaklaşıldığında, sınav türünün belirlenmesinde, soruların (özellikle çoktan seçmeli test) hazırlanmasındaki hatalar sağlıklı bir değerlendirmeyi olanaksız hale getirmektedir.

Öğretmen neyi ölçeceğini, hangi ölçme aracını kullanacağını, elde ettiği sonuçları nasıl değerlendireceğini iyi bilmek zorundadır. Ölçme aracının güvenilirliği, geçerliği, ölçmenin doğruluğu ve kesinliği için öğretmenin yeterli bilgi ve beceriye sahip olması gerekir. Alanda yeterince yetişmiş eleman bulunmaması nedeniyle bugün öğretmen yetiştiren okullarda bile ölçme ve değerlendirme ile ilgili yeterli bir eğitim verilememektedir. Adaylık dönemlerinde hemen köylere verilen ya da kadro yetersizliği nedeniyle bağımsız derslere girip çıkmaya başlayan öğretmen çoğu zaman kendince ölçütler bularak zaman içinde sınama yanılma yöntemiyle rasgele bir ölçme sistemi oluşturulur. Başkalarında görüp kullandığı yöntemlerin güvenilirliği, geçerliği yoktur. Çevresinde danışacağı, destek alacağı uzmanlar da bulunmamaktadır. Bütün bu nedenlerle, mesleğe yeni başlayan ve eksiklikleri bulunan öğretmenlerin kapsamlı bir okulda zümre öğretmenleri rehberliğinde bir yıl görev yapması ve mesleğe hazırlanması gerekir. Hatta, yaz tatiline denk getirilecek bu hizmetiçi eğitimden mesleki yenilenmeyi hedefleyen bütün öğretmenler yararlandırılmalıdır. Bütün öğretmenlerin en az beş yılda bir branşlarına göre gruplandırılarak hizmetiçi eğitime alınması ve mesleki yenilenmeleri sağlanmalıdır.

Ölçme Uzmanlarının Yetiştirilmesi

Ölçme araçlarının hazırlanması, kullanılması, sonuçlarının çözümlenmesi ve yorumlanması özel bilgi ve deneyim gerektirmektedir.

Psikolojik danışma ve rehberlikte olduğu gibi, teknik yanı ağır basan bir bilim dalı olarak ölçme konusunda da öğretmenlere destek vermek amacıyla okullarda ölçme uzmanlarının bulundurulması günümüzde bir gereksinim olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim bu durumu fark eden bazı özel okullar ilk adımları atmaya başlamış, gereksinimi gidermek için bu işe para ayırmaya ve okullarının bünyesinde, ölçme uzmanlarından oluşan "ölçme birimi" kurmaya başlamışlardır. Bu birimler öğretmenlerle birlikte sınavları hazırlamakta, sonuçları analiz ederek öğretmenlere ve yönetime, hatta istenirse velilere bildirmektedir. Öğretmenlere öğrencilerinin toplu olarak hangi konulardaki sorularda başarısız olduğunu ve teker teker öğrencilerin öğrenememiş oldukları konuları, yönetime genel olarak okuldaki eğitimin durumunu ve velilere çocuklarının eksikliklerini açıklamaktadır. Burada altı çizilmesi gereken nokta, ölçme işinin ölçme uzmanlarınca değil, uzmanların da desteğiyle öğretmenlerce yapılması gerektiğidir. Uzmanlar öğretmenlere ölçme aracının hazırlanmasında (örneğin çoktan seçmeli test), sonuçların analizinde yardımcı olur ve genel olarak okuldaki gidışı izler.

Ülke çapında yeteri sayıda uzman yetiştirilebilmesinin bir yolu, alana ilgi duyanlar arasından seçilen öğretmenlerin eğitim fakültelerinde lisans (eğitim fakültelerinin yeni yapılanmasına göre lisansüstü) programına gönderilerek "ölçme ve değerlendirme uzmanı" olarak yetiştirilmeleri olabilir. Bu öğretmenlerin tayinleri devam ettikleri üniversitenin bulunduğu şehre ve üniversitelerin "uygulama okulu" olarak kullanabilecekleri okullara yapılabilir ve onların teori ile pratiği birleştirerek yetişmeleri sağlanabilir. Bugün ilköğretim müfettişlerinin yetiştirilmesinde kısmen kullanılan bu yöntem alandaki uzman açığının giderilmesi için bir talep olarak öne sürülebilir.

Bilgisayar vb. Diğer Destekleyici Teknoloji Olanaklar

Ölçme işleminde bilgisayar ve diğer teknolojik destek oldukça önemlidir. Soru bankası kurulması, testlerin oluşturulması, puanlama ve sonuçların çözümlenmesinin yanı sıra "performansa göre şekillenen" bireysel sınavlar yapılabilmesi gibi pek çok olanaktan yararlanılabilmesi için bilgisayarların ve bilgisayar okur-yazarlığının yaygınlaşmasının beklenmesi gerekir.

Materyal, Ölçme Aracı Üretimi

Öğretmenlerin sağlıklı ölçmeler yapabilecek ölçme araçlarına ve evde çalışmak üzere öğrencilerine verebilecekleri "eğitim materyali" niteliğinde, yaratıcı düşünmeye, araştırmaya yönelik çalışma sorularına gereksinimleri vardır. Ancak bu konuda yeterli kaynağa sahip oldukları söylenemez. Örneğin, piyasadan elde edecekleri test kitapları ölçme tekniği açısından hatalarla doludur.

Çalışma materyalleri ve ölçme araçları (özetlikle standart testler) üretimi okul, ilçe ya da il düzeyinde oluşturulan birimler aracılığıyla gerçekleştirilmelidir. Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı "Eğitim Araçları ve Donatımı Merkezi Müdürlükleri" bu birimlerin oluşturulması için gerekli alt yapıya sahiptir. Maddi olanak ve uzman personel desteği ile bu görevi üstlenebilir. Bu merkezler doğrudan doğruya kendileri kaynak materyal üretebilecekleri gibi öğretmenlerin çalışmalarını gözden geçirip eksikliklerini gidererek tüm öğretmenlerin kullanımına açabilir. Öğretmenler böyle çalışmalar için teşvik edilmeli, giderleri karşılanmalı, hatta ek ders ücreti ile bu merkezlerde görevlendirilebilmelidir. Üretilen materyaller öğrencilere ücretsiz olarak ulaştırılmalıdır. Şimdi kalıcı çözüm sağlamak için Eğitim Bakanlığı bünyesinde Ölçme ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü kurulmalı ve bu müdürlüğe bağlı il, ilçe ve okullarda ölçme ve değerlendirme birimleri oluşturulmalı ve her birinde her branştan uzmanın görevlendirilmesi yapılmalıdır.

Öte yandan öğretmenler herhangi bir yasa ve yönetmelik beklemeden her okulda ölçme ve değerlendirme komisyonları kurabilirler. Bunun önünde hiçbir engel yoktur.

EĞİTİMDE DEĞERLENDİRME

Değerlendirme, eğitim sisteminin son ögesidir ve sistemin onarılmasına olanak vererek onun devamlılığını sağlar. Değerlendirme, sistemde bir aksama olup olmadığını varsa bunun nereden kaynaklandığını bildiren ve dolayısıyla aksayan yanların düzeltilmesine olanak sağlayan bir süreçtir.

A. Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi

Eğitim sistemindeki aksaklığın nedenleri, öğretim programında yer atan hedef davranışların sağlam olmayışı, öğretim hizmetinin etkili sunulmaması ya da öğrencinin öğrenme eksikliği olabilir. Öğrencinin seviyesine uygun ve kendi içinde tutarlı hedef davranışları olan bir programın hedef-davranışları, etkili bir öğretim hizmeti ile öğrenciye kazandırıldığında öğrencilerin programda belirlenen hedeflere ulaşması ve istenen davranış değişikliklerinin oluşması beklenebilir. Oysa bugün eğitim sistemimizde başarının gerçekleşmesi için program ve öğretim açısından gerekli koşullar sağlanmadan başarının değerlendirilmesine gidilmekte ve değerlendirme, öğrenci başarısının değerlendirilmesi ile neredeyse aynı anlamda kullanılmaktadır. Değerlendirme sonucu olarak, sadece öğrencilere verilen notlara bakılmakta ve eğitim sisteminin başarı ya da başarısızlığı da buna göre değerlendirilmektedir.

Öğrenci başarısı programın hedef-davranışlarının ve öğretim hizmetinin değerlendirilmesi yapıldıktan sonra değerlendirilmelidir. Çünkü başarı bu faktörlere bağlıdır.

Hedef-Davranışların Ulaşılabilirliği

Öğretim programları bilimsel çalışmalar sonucunda hazırlansa da tümü deneysel niteliktedir. Bir programın gerçekten hedef aldığı öğrenci grubuna uygunluğu ve belirlediği hedef-davranışların tutarlılığı program uygulanmadan ve sonuçları alınmadan bilinemez. Bu nedenle öğretim programları uygulandıktan sonra tüm dersler için hedeflerinin öğrencilerin düzeyine uygun olup olmadığı belirlenmelidir. Programın hedefleri öğrenci düzeyinin üzerinde ise ya da öğrencilerin kolaylıkla ulaşabildiği, zaten ulaşılmış oldukları hedefleri kapsıyorsa program yeniden gözden geçirilerek hedefler düzeyine uygun hale getirilmelidir.

Hedeflerin öğrenci düzeyine uygun olup olmadığı, bu hedeflerin altında yer alan davranışların gerçekleşme düzeyine bakılarak belirlenir. Davranışların gerçekleşme düzeyine bakılarak daha gerçekçi düzenlemelere gidilebilir. Hedefler uygun olduğu halde o hedefi gerçekleştirmek için öngörülen davranışlardan biri ya da birkaçı uygun olmayabilir. Bu durumda tümüyle hedefi yeniden düzenlemek yerine söz konusu davranışlarda düzeltmelere gidilmelidir. Hedeflere ve davranışlara ulaşılma düzeyi olarak tam öğrenme ölçütü olan %80, %85 alınmalıdır. Bir sınıfta %80 ya da %85 olarak gerçekleşmeyen hedef davranışlar bu orandan düşük ise o grup için ulaşılabilir değildir. Programın öğretimine başlamadan önce yapılacak bir değerlendirme programında öngörülen fakat öğrencilerin kazanmış oldukları davranışları belirlemeye yardımcı olur. Bu amaçla yapılan değerlendirmede programdaki hedef-davranışların tümünü yoklayan bir ölçme aracı kullanılır. Bu ölçmenin sonunda %85 ve daha yüksek oranda kazanılmış davranışların programdan çıkarılması gerekir.

Önkoşul Davranışların Tanımlanması

Programda yer alan hedef-davranışların öğrenci düzeyine uygunluğunun yanı sıra önkoşul oluş ilişkileri yönünden tutarlı olması gerekir. Hedef-davranışların önkoşul oluş yönünden tutarlılığı, hedef-davranışlar arasında program hazırlanırken kurulan

mantıksal ilişkinin uygulamada da gözlenmesi anlamına gelmektedir. Programda hedef-davranışlar sıralanırken önce kazanılması gereken davranışlardan sonra kazanılması gerekenlere doğru bir sıra izlenir. Bu önkoşul olma ilişkileri özellikle Türkçe, matematik ve yabancı dil derslerinde daha sıkı ve karmaşıktır. Ayrıca programın bütünlüğü açısından farklı derslerdeki konular arasında da önkoşul ilişkileri olduğu unutulmamalıdır. Programda önkoşul olma ilişkileri uygun şekilde kurulmadığında belirtilen derslerde daha fazla olmak üzere tüm derslerde ilerleyen öğrenmelerde giderek ani bir şekilde problemler ile karşılaşılacaktır. Bu nedenle programda yer alan davranışların önkoşul olma yönünden de değerlendirmeye tabi tutulmaları gerekir.

Öğretim Hizmetinin Etkililiği

Programda yer alan hedef-davranışların uygunluğu, öğrencilerin istenilen davranışları kazanmaları için gerekli bir koşuldur; ama tek başına yeterli değildir. Hedef-davranışlar ne kadar uygun olursa olsun, etkili bir öğretim hizmeti ile birlikte kazandırılmaya çalışılmadıkça hedeflere ulaşamaz. Bu nedenle, öğretim hizmetinin etkililiği de ayrıca değerlendirilmelidir. Bu değerlendirmede öğretmenlerin de yer almasına özen gösterilmelidir.

Bu değerlendirmede, sınıfta kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerinden araç gerece ve sınıf ortamına kadar sınıfta davranışın kazanılmasını etkileyen faktörler göz önüne alınmalıdır. Öğretim hizmetinin etkili olmasında rolü olan her bir etken değerlendirilmeli ve eğer bir aksama varsa bunun kaynağı belirlenerek düzeltilmeye gidilmelidir.

Öğrenme eksiklikleri öğretim hizmetindeki bir aksaklıktan kaynaklanıyorsa bu aksaklık giderildikten sonra eksiklikler tamamlanmalıdır. Burada öğretmenlerin yetiştirilmesi ve hizmetiçi eğitimleri de önem kazanmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi özellikle öğretim yöntem ve teknikleri konusunda öğretmenler hizmetiçi eğitimden geçirilmeli ve bilgi eksikliğinden kaynaklanan hatalar azaltılmalıdır.

Öğretim hizmetlilerin etkililiği incelenirken nesnel ölçütler getirilerek öğretmenlerin bilgi, beceri ve uygulamaları yöntemler açısından değerlendirilmesi gerekir.

Program değerlendirme çalışması bir ekip çalışmasıdır. Bu ekipte öğretmen, ölçme değerlendirme uzmanı ve program geliştirme uzmanı yer alır. Okullarda program değerlendirme çalışmaları da böyle bir ekipte yapılmalıdır.

B. Eğitimin Yan Ürünlerinin Değerlendirilmesi

Eğitim süreci boyunca öğrencilerde programda tahmin edilmeyen ve bu nedenle de tanımlanmayan davranışlar ortaya çıkabilir. Örneğin; ezberci eğitim, bugünkü eğitim sistemimizin bir yan ürünüdür ve gerçekte hedeflenmemiştir. Bu yan ürünler de istenidik ve istenmedik olarak ikiye ayrılabilir: İstenidik yan ürünler, programda yer almayan ama eğitimin genel hedefleri ile çelişmeyen davranışlar; istenmedik yan ürünler ise yine programda yer almayan ama hiç bir şekilde gerçekleşmesi istenmeyen davranışlardır. Bu davranışları değerlendirebilmek için önce bunların tanımlanması, miktarının saptanması

yani ölçülmesi gerekir. Bu davranışlar programda yer almadıkları için ölçülmesi diğer davranışlara göre daha güçtür.

Eğitim sürecine başladıkları andan itibaren öğrencilerin düzenli olarak sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenler tarafından gözlem formları yardımıyla gözlenmesi ve buradan edinilen bilgilere dayanılarak hem öğrencilere hem de öğretmenler anket uygulanması, görüşmeler yapılması eğitimin yan ürünlerinin neler olduğunun belirlenmesine yardımcı olabilir. Öğrencilerde programda yer almayan davranışlar saptandıktan sonra istenmedik davranışların ortadan kaldırılması için gerekli tedbirler alınmalıdır. İstendik olanların ise programın hedef-davranışları arasına alınması ve öğretim hizmetinin yeniden planlanması gerekir.

C. Başarının Değerlendirilmesi ve Not Verme

Girdiği sınıflarda başarı oranı yüzde 50'nin altında olan öğretmenlere, öğretmenler kurulunda başarısızlık nedenleri sorulur. Öğretmenler bu sorulara genellikle "Önceki eğitimleri yetersiz, henüz okula uyum gösteremediler" gibi kalıplaşmış yanıtlar verirler. Gerçek böyle midir, çoğunlukla bilinmez, bilinemez. Çünkü elde somut veriler yoktur.

Bazı öğretmenler de başarı oranının düşük olmasından kendilerine olumlu bir pay çıkarırlar. "Notu kıt" öğretmen olmak onlara göre bir statüdür. Korkuya dayalı bir saygınlık anlayışı bazen sınıfta disiplini sağlamak için notun bir ceza olarak kullanılması davranışı ile tamamlanır.

Notun öğrencinin başarı güdüsü üzerinde önemli bir etmen olduğu bilinen bir gerçektir. Yalnız başarının değerlendirilmesinde kullanıldığı taktirde not, başarı güdüsünün artırılmasında öğretmenin en önemli yardımcılarından biri olabilir.

Öğrenme Eksikliklerinin Saptanması

Eğitim hedeflerinden biri de tam öğrenmedir. Tam öğrenmede öğrenciden en az yüzde 80, 85 düzeylerinde gerçek başarı beklenir. Eğer öğrenmede eksiklikler, uyumda güçlükler varsa bunların saptanması, akşam, hafta sonu, diğer tatillerde yapılacak ek çalışmalarla gecikmeden giderilmesi büyük önem taşır. Bu ek çalışmaların öğrencilere ücretsiz olarak verilmesine dikkat edilmelidir.

Öğrencinin gelişimini izlemek amacıyla her işlenen konudan ya da üniteden sonra yapılan izleme testleri yardımıyla bütün olarak ya da ayrı ayrı her öğrencinin öğrenme eksiklikleri saptanmalı; sorunlara yeni, yaratıcı, özgün çözüm yolları üretip üretmediğine dikkat edilmelidir.

Öğrenme eksikliklerinin olası nedenleri ölçme sonuçlarının çözümlenmesi ile belirlenebilir. Böylece tek tek her öğrenci için olduğu gibi benzer konularda eksikleri bulunan öğrenciler gruplanarak da tamamlama çalışmaları yapılabilir.

Ölçme Sonucu, Puan, Not, Değerlendirme Kavramları

Bir sınav sonucunda kağıdın puanlanması bir ölçme işlemidir ve elde edilen puan bir ölçme sonucunu gösterir. Not, öğrenci başarısının değerlendirilmesi

sonucunda ortaya çıkar ve onun için öğrenci hakkındaki değer yargılarının bir ölçüsüdür (Turgut, 1977: 221). Çünkü **değerlendirme** bir karar verme, yargılama işlemidir.

Günümüzde bu kavramlar yaygın olarak birbirine karıştırılmaktadır. Not, ölçme sonucu olarak düşünüldüğünde öğretmenin öğrenci üzerindeki kanaatini yansıtabileceği bir alan kalmamaktadır. Bu nedenle öğretmen bir sınav kağıdını okurken öğrenciyi göz önünde tutarak puanlama yapmakta ya da tamamen ayrı bir sınav türü olduğu ve farklı bir boyutun ölçülmesini hedeflediği halde öğrenci hakkındaki kanaatini sözlü sınav notu olarak vermektedir. Oysa bir sınav sonucunu göstermesi gereken puanlamanın bilimsel açıdan güvenilir olabilmesi için objektif yapılması ve öğretmenin öğrenci hakkındaki kanaatinin ancak not verme aşamasında devreye girmesi istenir. Öğretmenin değerlendirmesi, dozunda ve adil olmak kaydıyla çok önemlidir.

Öğretmenin kanaat kullanabilmesi için öğrencilerini yakından tanıyor olması gerekir. Her öğrencinin kendine özgü biyolojik, psikolojik, sosyal özellikleri vardır. Kalabalık sınıflarda çalışan ve pek çok sınıfa giren öğretmenlerin öğrencilerinin tümünü bütün özellikleriyle tanıması beklenemez. Bu öğretmenler genellikle diğer notlarına bakarak fazla tanımadıkları öğrenciler için de bir sözlü notu taktir ederler ve kanaatlerini hiç kullanmamış olurlar. Öğrenme eksikliklerinin ilerki düzeyde ortaya çıkaracağı aksaklıklar gözden kaçırılmadan ölçme sonuçlarının dışındaki faktörler de değerlendirilmelidir. Keyfiliğini önlemek amacıyla her ders için ve öğretmene yol gösterici ölçütler geliştirilebilir. Bunlar gözleme dayalı ölçme ve değerlendirme fişleri şeklinde düzenlenebilir.

Not verirken değerlendirmenin adil olabilmesi için nelerin ölçüt olarak alınacağını iyi belirlenmesi gerekir. Not vermede öğretmenin öğrenciyi sevip sevmemesi, hatta cinsiyeti, yöneticilerin ya da velilerin baskısı gibi eğitim açısından son derecede sakıncalı etmenler bazen etkili olabilmektedir. Oysa öğretmenin saygınlığı her şeyden önce adil davranmasına bağlıdır. Kayırılan kendileri bile olsa, öğrenciler adil davranmayan öğretmenlerine güvenmezler. Bir öğretmen, gerektiğinde örnekleme için ya da güdülemek amacıyla öğrencisini kollayabilir, hatta kollamalıdır. Eğer bu davranışı adilsen, yani kendi çıkarlarına değil, öğrencisinin iyiliğine ise herkes tarafından onay görülür ve saygınlığı azalmaz, tersine artar. Çok gayret gösterdiği halde başarılı olamayan (kitlenen) ya da zor koşullar altında azimle çalışan öğrencisini kolladı diye kimse öğretmeni küçümsemez. Unutmamak gerekir ki değerlendirme yaparken öğretmenden beklenen eşitlik değil, adilliktir.

Eğitim süreci okulda tamamlanan bir süreç olmadığından öğrencinin okul dışı davranışları da not vermede bir etken olabilir. Bu nedenle öğretmenlerin not verirken öğrenci velisinin de görüşünü alması yararlıdır.

Başarı Tanımı ve Ölçütlerinin Saptanması

Başarı, öğrencilerin programda öngörülen hedeflere ulaşmasıdır. Her öğrenciyi başarı mutlaka tattırılmalı, ilgisine, yeteneğine göre başarılı olabileceği ortamlar hazırlanmalıdır. Başarısızlığın değil başarının ölçülmesi ve değerlendirilmesi bu yönde, güdüyü arttırdığı düşünülen bir yaklaşımdır.

Başarı genellikle, sınıfta verilen ya da ders kitaplarında bulunan bilgilerin öğrenciler tarafından aynen tekrarlanması biçiminde algılanmaktadır. Oysa eğitimin hedefi, içinde bulunduğu ortama uyum sağlayabilen, özgün görüş ve düşünce üretebilen, azimli, sebatlı, kendine yetebilen, kendi yolunu bulabilen, başkalarının haklarına saygılı, sürekli gelişen, bilgili ... bireyler yetiştirmek olarak açıklanmaktadır. Hedef, gerçekten de bu nitelikleri taşıyan bireyler yetiştirmek ise başarı ölçütlerinin geliştirilmesinde bir derste gösterilen performansın yanı sıra bu gibi niteliklerin de göz önünde bulundurulması gerekir.

Başarı ölçülürken yalnız performansın ölçüt alınması ve bugün onay gören bazı davranışlar, istendiği söylenen insan tipinin yetiştirilmesinde önemli bir engeldir ve hedefin gerçekten de böyle bir insan tipi yetiştirmek olduğundan kuşku duyuracak niteliktedir.

Yürürlükteki Sınıf Geçme ve Not Verme Sistemi

Günümüzde ilk ve ortaöğretim kurumlarında kullanılmakta olan 5'lik not sistemi, artık yürürlükten kaldırılmış olan kredili sistemle birlikte getirildiğinden "sınıf geçme" değil, "ders geçme" esasına göre düzenlenmiş olup başarısızlığın değil, başarının ölçülmesine yöneliktir. Ders geçme sistemlerinde bir dersten başarısız olduğunda o dersi yinelemek gerektiği düşünülürse başarısızlığın tek bir notla simgelenmesinin bir sakıncası olmayacağı düşünülebilir. Ancak sınıf geçme sistemlerinde başarısız olunan derslerin tümünü tekrarlamak gerekmediğinden başarısızlığın derecesi önem kazanır.

Halen yürürlükte olan ilköğretim Sınav Yönetmeliği'ne göre başarısız sayılan tek not (0 - 44 puan için) "BİR"dir. Yalnız başarının değerlendirilmesinin, özellikle küçük yaştaki öğrencilerin "başarısızlık durumunda kendine olan güvenlerini kaybetmelerini önlemek" gibi olumlu etkilerinin yanında başarılı öğrenciler üzerindeki "başarılarının yeterince değerlendirilmediği" gibi olumsuz etkisi de göz ardı edilmemelidir. Bunun yanı sıra ders geçme sistemleri için bu yaklaşımın uygun olmadığı bir göstergesi de bütün bir yıl boyunca yalnızca bir kez 45 almakla sınıf geçmenin garantilenebilmesidir. Şöyle ki bir yarıyıldaki yapılması zorunlu olan iki ara sınavdan ilkinde 45 puandan 2 notu alan bir öğrencinin sınıfta kalması olanaksızdır. Bu öğrenci 2. sınavdan 0 puandan 1 notu aldığı için iki notun ortalaması 1,5'den 2 olmaktan ve ikinci yarıyıldaki tüm sınavlardan 0 da olsa iki yarıyıl ortalaması 1,5'den 2 olduğu için sınıfını geçmektedir. Bu durumun öğrencilerin güdülerini düşüren en önemli faktörler arasındadır.

Ortaöğretim kurumlarında yürürlükte olan sistemde başarısızlık gösteren "BİR" notundan ayrıca (0-25 puan için) "SIFIR" notu bulunmaktadır. Bu durum ilköğretim kurumlarındaki problemleri biraz hafifletmekle birlikte benzer sakıncaları tümüyle ortadan kaldırmaz.

Sonuç olarak yürürlükteki not sistemlerinin sınıf geçme sistemine uygun olmadığı ve yeni bir "Sınıf Geçme ve Not Verme Sistemi"ne gereksinim olduğu anlaşılmaktadır.